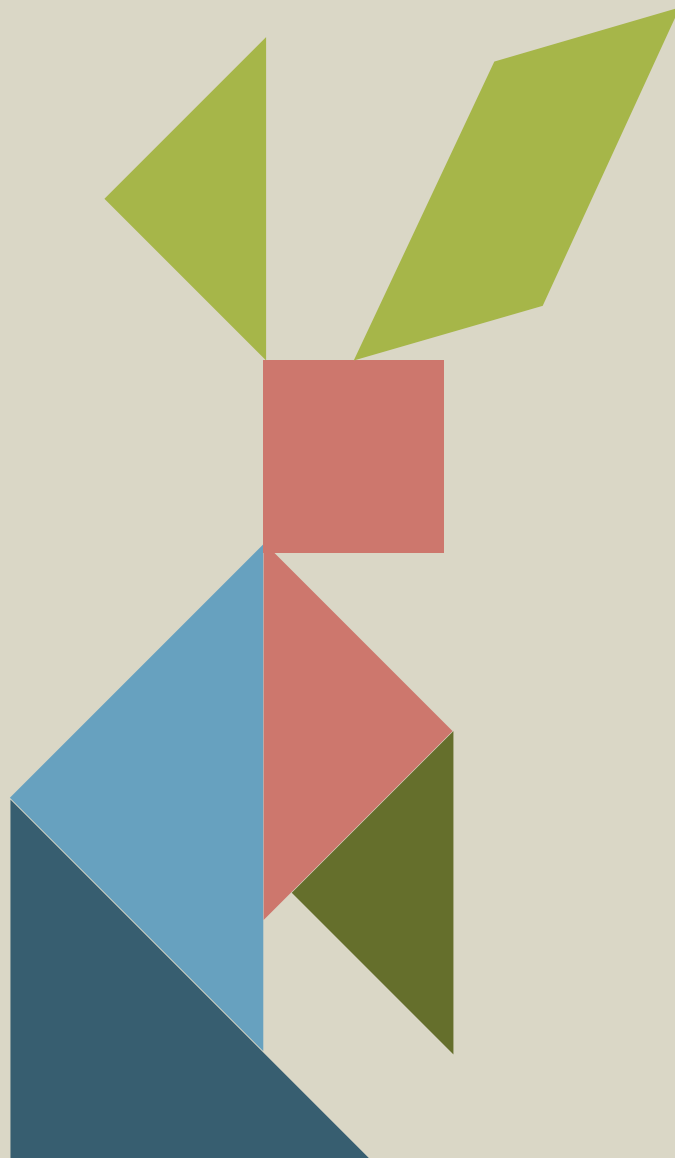

Aan de slag met

rijke luisterteksten

in het (OK)AN -onderwijs

Colofon

Redactie: Jozefien Loman en Helena Van Nuffel (Centrum voor Taal en Onderwijs, KU Leuven)

Eindredactie: Farida Barki (Wablief)

Vormgeving: Ruth Van Wichelen

Deze handleiding kwam tot stand met de steun van het Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming.

Inhoud

Aan de slag met deze handleiding	4
Luistervaardigheid stimuleren	6
 BOUWSTENEN	
Activeer noodzakelijke voorkennis	9
Stimuleer woordbegrip	12
Laat luisterteksten actief verwerken	15
Zorg voor variatie en herhaling	18
Zoom in en zoom uit	21
Wat houdt deze bouwsteen in?	21
Sta model	24
Zet in op kwaliteitsvolle interactie met leerlingen	26
Stimuleer interactie tussen leerlingen	29
Bied de nodige ondersteuning	32
Reflecteer	35
 BIJLAGEN	
Bijlage 1: 7 principes voor taalkrachtig onderwijs	38
Bijlage 2: Complexiteit van luistertaken	39
Bijlage 3: Hoe taalkrachtig is jouw luisteronderwijs?	41
 Bronnen	 43

Aan de slag met deze handleiding

Beste leerkracht

Wat fijn dat jij aan de slag wil gaan met rijke luisterteksten voor nieuwkomers. Dankjewel voor je inzet om deze leerlingen te ondersteunen in hun taalontwikkeling – jouw rol maakt écht het verschil.

Waarom rijke luisterteksten?

De Taalunie beschrijft een rijke tekst als *een authentieke, aansprekende tekst met veelzijdig en gevarieerd taalgebruik, afkomstig van een vakkundig schrijver, die de leerling uitnodigt tot nadenken, beleven en betekenis geven. De inhoud is verhelderend, origineel en/of gelaagd, en maakt het leggen van betekenisvolle verbanden binnen en tussen teksten mogelijk. De tekst helpt de leerlingen bij het leren over en begrijpen van zichzelf en de wereld, en draagt bij aan de uitbreiding van diens talig repertoire.*¹

Bovenstaande geldt voor rijke leesteksten, maar evengoed voor rijke luisterteksten. Die luisterteksten zijn motiverend én functioneel; je luistert niet zomaar, maar om

- te leren en te begrijpen,
- te genieten en na te denken,
- in gesprek te gaan en samen taal te gebruiken.

Precies daarom zijn ze zo krachtig, zeker voor jongeren die nog volop bouwen aan hun mondelinge en schriftelijke vaardigheden.

Wat is het probleem met ‘arme’ teksten?

In onderwijs wordt vaak nog gekozen voor ‘arme’ teksten, uit de overtuiging dat die geschikter zijn voor beginnende taalgebruikers. Toch blijkt dat rijke teksten – mits goed begeleid – net meer taalontwikkeling stimuleren. Ze bieden een rijkere woordenschat, meer context, en zetten aan tot denken en praten.

Wat is het verschil?

Onderstaande tabel laat het onderscheid zien tussen een ‘arme’ en een ‘rijke’ luistertekst. Natuurlijk bestaan er ook tussenvormen – maar hoe rijker de tekst, hoe groter de impact. Soms kan een iets minder rijke tekst ook een opstapje vormen om met een rijke tekst aan de slag te gaan.

¹ Home | Rijke Teksten geraadpleegd op 28/04/2025

niet-authentieke luistertekst**authentieke luistertekst**

- Vaak specifiek voor onderwijs geschreven. Vereenvoudigde zinnen zonder verbindingswoorden. Vaak eenvoudige woordenschat.
- Vaak weinig opbouw of samenhang: veel losse zinnen.
- Leidt vaak tot 'luisteren om te luisteren': inhoud prikkelt niet of minder.
- Gaat vaak over dingen die leerlingen al weten. Weinig nieuw of verrassend.

- Niet specifiek voor onderwijs geschreven.
- Volwaardige zinnen met signaal- en verbindingswoorden. Uitdagende, ook minder frequente woordenschat, schrijftaal.
- Samenhang, opbouw, structuur.
- Levensechte, herkenbare thema's.
- Prikkelende inhoud: zet aan tot actief luisteren, tot 'willen weten', tot actie... Verruimt de leefwereld.
- Gelaagde inhoud: vraagt denkwerk en interpretatie.

Jouw rol als leerkracht?

Krachtig werken met rijke luisterteksten vraagt om een doordachte aanpak. Net omdat deze teksten taalrijk en inhoudelijk gelaagd zijn, kunnen ze in eerste instantie moeilijk lijken voor leerlingen die nog volop aan het leren zijn. Maar net daar maak jij als leerkracht het verschil. Met jouw begeleiding worden rijke luisterteksten wél toegankelijk. Door ze samen te beluisteren, te ontdekken én te bespreken, bied je leerlingen een schat aan kansen: om hun woordenschat te vergroten, hun taalbegrip te verdiepen en hun wereld te verruimen. Rijk luisteren wordt zo een krachtige motor voor taalontwikkeling.

Hoe ga je aan de slag met deze handleiding?

In deze handleiding ontdek je de principes waarop de lessen bij Studio OKAN zijn gebouwd. Die inzichten uit krachtig taalonderwijs helpen jou als leerkracht om het lesmateriaal bij de podcastafleveringen doelgericht en met maximale impact in te zetten. Ze bieden niet alleen houvast bij het werken met de meegeleverde luisterteksten, maar kunnen je ook inspireren om op eigen houtje aan de slag te gaan met andere rijke teksten.

We raden aan om deze handleiding in de buurt te houden terwijl je het lesmateriaal bij Studio OKAN verkent. Je kunt ervoor kiezen om eerst alle fiches door te nemen, en daarna met de lessen aan de slag te gaan. Of je vertrekt meteen vanuit een les en raadpleegt de handleiding wanneer je verdieping of uitleg zoekt over de aanpak. Wat je werkwijze ook is: inzicht in de achterliggende principes van krachtig taalonderwijs maakt jouw begeleiding sterker én effectiever. Want jouw doordachte ondersteuning – voor, tijdens en na het luisteren – is onmisbaar om leerlingen écht tot begrijpen, denken en praten te brengen.

Hoe effectief luisteronderwijs eruitziet, vatten we samen in tien overzichtelijke fiches. Elke fiche bundelt inzichten uit verschillende wetenschappelijke bronnen over krachtig luisteronderwijs. We streven in de fiches niet naar volledigheid, maar naar helderheid en toepasbaarheid. Wil je meer achtergrond? Dan verwijzen we je graag door naar de originele bronnen.

Luistervaardigheid stimuleren

Wat is luisteren?

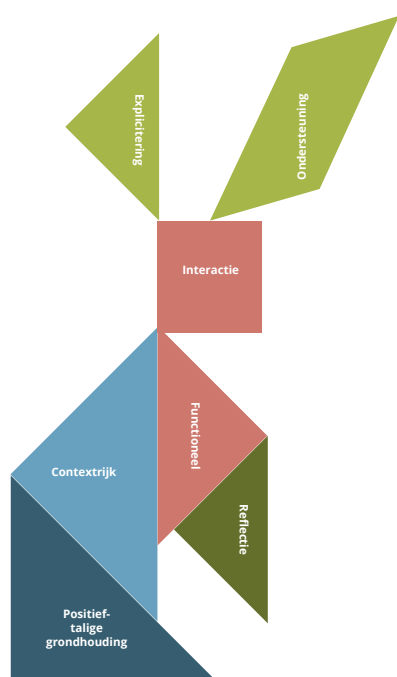
Een vaardige luisteraar is meer dan iemand die 'hoort wat gezegd wordt'. Luistervaardigheid is een complexe, actieve vaardigheid waarbij kennis, vaardigheden en attitudes samenkomen. Een goede luisteraar gebruikt taalstrategieën doelgericht: hij of zij plant het luisteren, maakt voorspellingen, controleert het eigen begrip en stuurt bij waar nodig. Die metacognitieve vaardigheden helpen om de essentie van een mondelinge boodschap te vatten, ook als die vluchtig of complex is.

Daarnaast vereist luisteren gerichte aandacht en het vermogen om auditieve informatie kort vast te houden en op het moment zelf betekenis te geven aan de continue 'stroom' van klanken. Omdat gesproken taal snel voorbijgaat, en meer variatie kent dan geschreven taal, is het cruciaal dat leerlingen leren focussen op belangrijke informatie, verbanden herkennen en betekenis construeren terwijl ze luisteren.

Luisteren is dan ook een actief proces van begrijpen, denken en interpreteren. Hoe succesvol dat proces is, wordt beïnvloed door de talige bagage en de kennis van de wereld die de luisteraar bezit.

Hoe help je leerlingen luistervaardig te worden?

Inzicht in de complexiteit van het luisterproces maakt duidelijk waarom luisteren met begrip voor anders-talige nieuwkomers uitdagend is. Die kinderen en jongeren hebben immers vaak op meerdere aspecten nog een weg af te leggen. Maar er is ook hoop en perspectief, want er zijn meerdere manieren om de luistervaardigheid van anderstalige nieuwkomers te versterken. Denk maar aan het inzetten op taalkennis, kennismaken met strategieën, luisteren naar verschillende soorten boodschappen, trainen op gericht waarnemen, de inhoud van een boodschap steeds dieper verkennen, voorkennis over het onderwerp van de luistertekst aanbrengen...

Dat alles kun je doen door in te zetten op 7 principes van taalkrachtig onderwijs (Schiepers et al., 2022). Die wetenschappelijk onderbouwde principes kun je op verschillende manieren in de praktijk brengen in jouw eigen (taal)onderwijs. Maar net zoals de 7 blokken van een tangram, vormen ze één geheel, en werken ze steeds in samenhang. We kiezen hier het beeld van het konijn, met z'n grote oren, om de principes in deze luisterhandleiding visueel voor te stellen. Over de 7 principes kun je meer lezen in [BIJLAGE 1](#). In [BIJLAGE 3](#) vind je een handige checklist om jouw luisterlessen af te toetsen aan de principes. In het overzicht hieronder vind je alvast enkele voorbeelden van hoe de 7 principes vorm kunnen krijgen, specifiek binnen luisteronderwijs. Je vindt de blokken van het tangram en de bijhorende principes ook terug in de fiches op de volgende bladzijden!

		Principe	Voorbeeld
		Taalkrachtig luisteronderwijs...	
1		stimuleert een positief-talige grondhouding;	De leerlingen doen succeservaringen op en zijn gemotiveerd om met steeds moeilijkere luisterteksten aan de slag te gaan.
2		is functioneel;	De leerlingen luisteren naar instructies om een taak uit te voeren.
3		is contextrijk;	De leerlingen luisteren naar verhalen die passen binnen het thema.
4		is (inter)actief;	De leerlingen luisteren naar elkaar tijdens een samenwerkingsopdracht
5		geeft ondersteuning;	De leerkracht stelt gericht vragen om te ontdekken waarom leerlingen er niet in slagen de luisteropdracht uit te voeren en geeft daarna gerichte hints.
6		heeft aandacht voor impliciet en expliciet leren;	De leerlingen luisteren globaal naar een tekst, maar de leerkracht gaat met de leerlingen ook in op betekenisonderhandeling over specifieke woorden.
7		biedt kansen tot reflectie.	De leerlingen delen met elkaar hun luisterervaring en de toegepaste strategieën.

Hoe vind je je weg in de fiches met bouwstenen?

De fiches met bouwstenen spelen in op de elementen van het leesproces én op de verschillende principes. Dat verklaart meteen waarom je er best niet 'slechts eentje' uitpikt; een combinatie van bouwstenen in de fiches leidt tot het hoogste rendement. We kiezen er dan ook bewust voor om de fiches niet te nummeren. De toegelichte bouwstenen staan niet in volgorde van belang. Alle bouwstenen voor krachtig luisteronderwijs zijn belangrijk én versterken elkaar.

We hopen dat de rijke luisterteksten, het krachtige lesmateriaal bij Studio OKAN en deze handleiding jou veel inspiratie mogen brengen voor fijne en krachtige luistermomenten met de anderstalige nieuwkomers in jouw groep.

Veel succes!

Het projectteam

Deze handleiding kadert in het project '**Rijke podcasts voor O(K)AN**' van Wablieft in samenwerking met verschillende organisaties, OKAN-leerlingen en -leerkrachten, en gesteund door het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. **Bij de handleiding horen 10 podcastafleveringen** die met enthousiasme en oog voor kwaliteit werden ontwikkeld door Wablieft. Enkele experts met een groot hart voor deze doelgroep ontwikkelden vervolgens inspirerend en didactisch verantwoord lesmateriaal bij de verschillende afleveringen.

Activeer noodzakelijke voorkennis

Wat houdt deze bouwsteen in?

Je activeert de noodzakelijke voorkennis van je leerlingen vóór het luisteren. Die voorkennis kan zowel wereldkennis zijn (bv. wat je weet over de natuur of over apparaten in de keuken), als talige kennis (zoals sleutelwoorden, uitdrukkingen of tekstkenmerken). Soms is deze kennis al aanwezig bij leerlingen, maar vaak moet je ze ook aanreiken.

Dat doe je niet door de volledige inhoud al prijs te geven, maar wel door de belangrijkste elementen **■ interactief** en in een betekenisvolle **◀ context** op te roepen of uit te leggen. Zo geef je leerlingen houvast zonder het luisteren overbodig te maken. Je zorgt ervoor dat ze voorbereid, nieuwsgierig en betrokken aan de luistertaak kunnen beginnen.

Waarom is dit belangrijk?

Om betekenis te geven aan een luistertekst, hebben leerlingen voorkennis nodig. Zonder die basis wordt het interpreteren van de boodschap moeilijk, zeker wanneer er ook nog veel onbekende woorden in de tekst zitten. Het herkennen van een deel van de woordenschat helpt leerlingen immers om ook andere woorden via de context te begrijpen.

Bij anderstalige nieuwkomers is die voorkennis vaak anders of beperkter. Ze kennen het thema misschien nog niet, of beschikken niet over de nodige Nederlandse woordenschat. Daardoor begrijpen ze de luistertekst moeilijker en verliezen ze sneller de aandacht of motivatie. Dat komt hun **► positieve talige grondhouding** niet ten goede.

Door vooraf gerichte **▼ ondersteuning** te bieden, verklein je de kloof tussen de luistertekst en hun voorkennis. Zo geef je iedereen de kans om met succes te luisteren, en vermijd je dat leerlingen waardevolle taalinput mislopen.

Hoe doe je dit concreet?

1. *Breng in kaart welke voorkennis vereist is.*

Gebruik de uitgewerkte lesfiches of je eigen voorbereiding om na te gaan:

- Wat moeten leerlingen weten om de tekst te begrijpen?
- Welke woorden, situaties of concepten kunnen obstakels vormen?
- Welke voorkennis kun je oproepen of aanreiken?

2. *Activeer of reik die kennis aan met onderstaande werkvormen*

Leg ook kort uit aan je leerlingen waarom je dat doet: 'Wat je nú leert, helpt je straks om beter te luisteren.'

👉 *Tip: Start met een visuele prikkel.*

Toon een beeld of filmpje dat bij de context past en laat leerlingen beschrijven wat ze zien. Participeer ook zelf actief in dit gesprek.

🎧 Vb: Bij een nieuwsbericht over het verkeer toon je een filmpje van een druk kruispunt. Vraag: 'Wat zie je? Wat zou er kunnen gebeuren? Heb je zoiets al meegemaakt?'

👉 *Tip: Gebruik coöperatieve werkvormen.*

Laat leerlingen elkaar informatie aanreiken. Je zet op die manier aanwezige voorkennis ◀ **expliciet** in de kijker voor alle leerlingen.

🎧 Vb: Met de werkvorm 'jigsaw' bijvoorbeeld bouw je samen voorkennis op vanuit verschillende invalshoeken. Verdeel korte stukjes achtergrondinformatie over het onderwerp onder groepjes of duo's (vb. krantenartikel, Wikipedia-fragment, getuigenis). Elk groepje presenteert hun stukje aan de klas.

🎧 Vb: Ook de werkvorm 'Mix en ruil' is geschikt. Geef elke leerling een voorwerp dat aansluit bij de luistertekst. Laat hen tweetallen vormen en vertellen over hun voorwerp. Daarna worden de voorwerpen uitgewisseld en worden nieuwe tweetallen gevormd. In die nieuwe gesprekken kun je als leerling de input van je vorige gesprekspartner meenemen.

In de bouwsteen 'Stimuleer interactie tussen leerlingen' vind je inspiratie rond coöperatieve werkvormen.

👉 *Tip: Licht een aantal kernwoorden toe.*

Geef uitleg bij 3 à 5 essentiële woorden. Laat leerlingen samen reflecteren en op die manier de betekenis afleiden. Ondersteun dit proces visueel (zoals met een foto, tekening, gebaar, woordspin).

🎧 Vb: Bij het woord ongeval: toon een foto, laat het woord uitbeelden of gebruik een voorbeeldzin.

Werk eventueel met kaartjes waarop het woord en een afbeelding staan. Laat leerlingen dit koppelen aan eigen ervaringen.

Geef de kernwoorden (en eventueel hun definitie of beeld) een zichtbare plek in de klas zodat leerlingen erop kunnen steunen tijdens het luisteren.

Opgelet: woorden waarvan de betekenis kan afgeleid worden uit de luistertekst, leg je beter niet vooraf uit. Die woordbetekenissen achterhalen leerlingen net door de tekst te beluisteren.

👉 *Tip: Laat leerlingen voorspellen.*

Gebruik taalstimulerende vragen of opdrachten om hen te laten nadenken over de inhoud. Laat leerlingen kennismaken met het onderwerp en voorspellingen doen. Deze werkvormen maken het eigenlijke luisteren achteraf ook ▶ **functioneel**.

Gebruik in dit 'voorgesprek' de kernwoorden die leerlingen zullen nodig hebben om de luistertekst te begrijpen.

🎧 Vb: Toon een beeld: 'Wie spreekt? Waarover zal het gaan? Wat zou er kunnen gebeuren?'

🎧 Vb: Geef stellingen: 'Het is gevaarlijk om zonder helm te fietsen – waar/niet waar?' Na het luisteren check je of de leerlingen gelijk hebben.

 Vb: Vul samen een schema in: 'Wat weten we al? Wat willen we weten?' En, na het luisteren: 'Wat hebben we geleerd?'

Laat leerlingen dit ook in hun thuistaal bespreken, of gebruik vertaalsoftware, zodat je weet of de kennis wel aanwezig is maar nog niet in het Nederlands kan worden uitgedrukt.

 Extra tips:

- Sta zelf model (zie bouwsteen 'Sta model'): laat zien hoe jij voorkennis activeert of een voorspelling maakt.
- Gebruik materiaal dat leerlingen aanspreekt: foto's uit hun leefwereld, geluiden, voorwerpen, of situaties waarin ze zichzelf herkennen.
- Sluit aan bij de doelen van de luistertekst: zo wordt de activatie van voorkennis geen los onderdeel, maar een functionele opstap.

Stimuleer woordbegrip

Wat houdt deze bouwsteen in?

Je stimuleert het woordbegrip van je leerlingen aan de hand van rijke luisterteksten. Dat doe je door:

- interessante woorden te selecteren die extra aandacht verdienen;
- die woorden betekenis te geven binnen een rijke context;
- de woorden (inter)actief te laten inoefenen;
- leerlingen strategieën aan te leren om met onbekende woorden om te gaan.

Deze aanpak helpt niet alleen bij het begrijpen van de tekst, maar verrijkt ook duurzaam de woordenschat van leerlingen. Zo bouw je semantische netwerken op en verhoog je de kans dat woorden blijven hangen.

Waarom is dit belangrijk?

Een rijke woordenschat is cruciaal voor het schoolsucces van anderstalige nieuwkomers. Zonder voldoende woorden is er geen vlotte communicatie mogelijk, geen actieve participatie in de klas en wordt toegang tot kennis ernstig belemmerd. Zowel de omvang als de diepgang van de woordenschat bepalen in hoge mate hoe goed een leerling zich kan uitdrukken en informatie kan begrijpen. Nieuwkomers staan hierin vaak voor een stevige inhaalbeweging. Door tijdens luisteractiviteiten gericht in te zetten op woordbegrip, krijgen ze **ondersteuning** om die kloof te verkleinen.

Tegelijk werkt het ook omgekeerd: door vaak te werken met rijke luisterteksten, vergroot de woordenschat van leerlingen. Het ene versterkt dus het andere: woordbegrip helpt leerlingen om luisterteksten beter te begrijpen, en het beluisteren van rijke, goed begeleide teksten draagt bij aan het uitbreiden en verdiepen van hun woordenschat. Die wederkerigheid maakt luisteren tot een krachtig middel voor taalverwerving.

Hoe doe je dit concreet?

Woordbegrip stimuleren kan op verschillende manieren. Vaak gaat het ook om een combinatie van onderstaande tips:

 Tip: Selecteer doelbewust de woorden die je receptief en/of productief door leerlingen wil laten verwerven.

Niet elk nieuw woord hoeft intensief behandeld te worden. Kies, om **expliciet** te behandelen, woorden die:

- relevant zijn voor het dagelijks functioneren of schoolsucces van je leerlingen;
- (nog) onbekend zijn en niet vanzelf verworven worden;
- thematisch of inhoudelijk met elkaar verbonden zijn.

Zorg voor een gevarieerde selectie: naast zelfstandige naamwoorden ook werkwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en vaste uitdrukkingen. Pas de selectie aan volgens de noden van je klasgroep.

👉 *Tip: Geef de doelwoorden betekenis in een rijke ◀ context.*

Woorden blijven beter hangen als leerlingen ze ervaren en begrijpen in samenhang. Je kunt hierbij inzetten op:

- visuele ondersteuning: voorwerpen, afbeeldingen, gebaren, tekeningen, filmpjes;
- ervaringsgerichte opdrachten: laat leerlingen iets doen dat past bij het woord;
- verbale context: leg woorden uit aan de hand van de luistertekst, bespreek de betekenis samen en bied indien nodig een eenvoudige definitie, een voorbeeldzin of een synoniem/antoniem aan.

🎧 Vb: Je bekijkt een filmpje over de klimaatverandering. Je kiest het woord smelten:

- Visueel: laat een ijsblokje smelten in de klas.
- Verbaal: 'Wat gebeurt er met ijs in de zon?'
- Contextueel: wijs het proces aan op een afbeelding van een videofragment of ga dieper in op een bepaald onderdeel van de luistertekst waaruit je de betekenis kunt afleiden.

👉 *Tip: Stimuleer ■ interactie rond de nieuwe woorden.*

Laat leerlingen de woorden gebruiken in gesprekken, opdrachten of spelvormen. Denk aan:

- woordenspelletjes (zoals bingo, domino, tekenen, uitbeelden);
- zinnen maken met het doelwoord;
- kaartjes met beeld/woord laten koppelen;
- woorden categoriseren in een woordspin of schema.

🎧 Vb: Je werkt rond een weerbericht. Je introduceert de woorden droog, nat en de plas.

- Laat leerlingen korte zinnen maken in duo's zoals: Mijn jas is nat. of Ik spring in een plas.
- Laat hen de zinnen uitbeelden of tekenen.
- Gebruik een spelletje waarbij ze het juiste woord moeten kiezen op basis van geluid of beeld.

👉 *Tip: Voorzie herhaling en oefening in verschillende contexten.*

Woorden worden pas écht verworven als ze meermaals en in uiteenlopende situaties terugkomen. Plan dus bewust momenten in waarop de woorden opnieuw ► **functioneel** aan bod komen, bijvoorbeeld in een schrijfo opdracht, bij een klassengesprek of in een volgend luisterfragment, tijdens een uitstap of in een opdracht binnen een ander leergebied of vak.

👉 *Tip: Leer leerlingen om te gaan met onbekende woorden (woordleerstrategieën).*

Leerlingen kunnen niet elk woord via instructie leren. Ze moeten zelfredzaam worden in het omgaan met onbekende woorden. Dat kun je hen aanleren door ◀ **reflectie** over strategieën:

- Is het woord belangrijk om de tekst te begrijpen? Zo niet, lees gewoon door.
- Lijkt het op een woord dat je al kent (in het Nederlands of een andere taal)?
- Geeft de context (de zinnen ervoor of erna) een aanwijzing over de betekenis?
- Kun je het woord ontleden in herkenbare delen?
- Kun je een hulpbron gebruiken (vertaling vragen, woordenboek, app)?

 Vb: Tijdens een luisterfragment over een ziekenhuis komt het woord behandeling voor.

- Vraag: 'Is dat een belangrijk woord om de tekst te begrijpen?'
- Laat ze voorspellen: 'Behandeling... wat hoor je erin? Behandelen, handelen, handeling... misschien iets doen met iemand?'
- Zoek samen naar een synoniem of beschrijving (bv. 'wat een dokter met je doet om je beter te maken').
- Stimuleer reflectie: 'Hoe kwam je tot die betekenis?'

Laat ook geregeld expliciet zien hoe jij als leerkracht zelf met moeilijke woorden omgaat (zie bouwsteen 'Stamodel'). Zo geef je leerlingen inzicht in het denkproces van een strategische luisteraar.

 Extra tip: Betrek de thuistalen van leerlingen bij de woordenschatontwikkeling.

Vraag of het doelwoord op iets lijkt in een andere taal die ze spreken. Dit verhoogt de betrokkenheid, benut hun meertalige bronnen en versterkt de **positieve talige grondhouding**.

Laat luisterteksten actief verwerken

Wat houdt deze bouwsteen in?

Luisterteksten actief verwerken betekent dat leerlingen iets doen met de inhoud van de tekst. Ze beantwoorden niet alleen vragen, maar gaan aan de hand van ► **functionele** opdrachten de informatie herschikken, bespreken of creatief verwerken.

Samen praten over de tekst is een krachtige manier om het luisteren actief te maken. Door bijvoorbeeld werkvormen zoals denktijd – overleggen – delen toe te passen (zie bouwsteen 'Stimuleer interactie tussen leerlingen'), worden leerlingen aangezet tot actief betekenis geven. Zo werken ze samen via ■ **interactie** aan dieper begrip van de tekst.

Daarnaast zijn er tal van verwerkingsopdrachten mogelijk, van creatief schrijven tot naspelen of visualiseren van de inhoud. Zulke taken zetten aan tot ◀ **reflectie** over wat precies werd beluisterd en maken de luistertaak betekenisvol én motiverend.

Waarom is dit belangrijk?

Luisteren is een vluchtig proces: de informatie wordt mondeling gepresenteerd, vaak in snel tempo, en verdwijnt meestal zodra ze is uitgesproken. Dat maakt het voor anderstalige nieuwkomers extra moeilijk om alles meteen te begrijpen en te verwerken, aangezien hun taalvaardigheid nog in opbouw is.

Onderzoek toont aan dat luistervaardigheid pas echt versterkt wordt als leerlingen strategieën ontwikkelen om informatie vast te houden en actief te verwerken. Door actieve verwerkingsopdrachten toe te voegen, doorbreek je de vluchtigheid van het luisterproces en geef je leerlingen de kans om:

- informatie vast te leggen (via notities of schema's),
- herhaling en reflectie in te bouwen (bijv. via samenvatten of navertellen),
- de betekenis te verdiepen (door te schrijven, tekenen, handelen...).

Door luisteren zo te verbinden aan andere taalvaardigheden (zoals spreken of schrijven), verhoog je niet alleen het luisterbegrip, maar ook de algemene taalvaardigheid. Bovendien worden leerlingen zichtbaar actief, waardoor jij als leerkracht beter kunt inschatten wat begrepen is en waar nog // **ondersteuning** nodig is (zie bouwsteen 'Bied de nodige ondersteuning').

Hoe doe je dit concreet?

Laat leerlingen actief aan de slag gaan met wat ze gehoord hebben, op manieren die de luisterinhoud vasthouden, structureren of hergebruiken. Enkele voorbeelden:

📌 *Tip: Laat leerlingen aantekeningen maken tijdens het luisteren.*

Leg vooraf ◀ **expliciet** uit hoe ze aantekeningen kunnen maken (bv. kernwoorden noteren, vragen op-

schrijven of pictogrammen gebruiken) en waarom ze dat het best doen. Toon hoe jij dat zelf zou doen (zie bouwsteen 'Sta model'). In bouwsteen 'Bied de nodige ondersteuning' lees je tips over hoe je leerlingen daarbij kunt helpen.

 Vb: Bij een informatief programma over duurzame energie laat je leerlingen tijdens het luisteren symbolen noteren voor wind, zon, elektriciteit, enz. Nadien gebruiken ze die symbolen om de structuur van de tekst visueel weer te geven.

 Tip: Laat leerlingen informatie structureren na het luisteren.

Gebruik visuele of schematische werkvormen zoals:

- tijdlijnen (voor volgorde of chronologie),
- tabellen (wat? wie? wanneer? waar? waarom?),
- woordwebben, venndiagrammen (voor vergelijking) of mindmaps (rond een centraal thema).

 Vb: Na een nieuwsitem over een overstroming vullen leerlingen een schema in met oorzaak – gevolg – oplossingen.

 Tip: Stimuleer samenwerking rond tekstverwerking.

Laat leerlingen in duo's of groepjes:

- kernboodschappen samenvatten,
- hoofd- en bijzaak onderscheiden,
- voorspellingen vergelijken met de werkelijke inhoud,
- elkaar vragen stellen over de tekst.

 Tip: Laat leerlingen de inhoud creatief verwerken.

Voorzie opdrachten die betekenisvol en **contextrijk** zijn:

- een brief of mail schrijven aan een personage,
- een vervolg verzinnen bij een verhaal,
- de inhoud omzetten in een toneelscène of strip,
- een infographic of affiche bij een informatief programma ontwerpen,
- een praktisch project uitvoeren.

 Vb: Na het beluisteren van een interview met een imker bouwen leerlingen een bijenhotel of ontwerpen ze een informatieposter over het belang van bijen.

 Tip: Werk met tussenstappen tijdens het luisteren.

Onderbreek, indien mogelijk, de luistertekst op strategische momenten om leerlingen:

- gericht notities te laten nemen (zie bouwsteen 'Bied de nodige ondersteuning'),
- hun voorspellingen bij te sturen,
- kernwoorden aan te duiden,
- de inhoud kort te bespreken in duo's.

Zo geef je hen ruimte om informatie te verwerken vóór je verdergaat.

 Vb: Pauzeer na elk fragment van de uitleg van een recept en laat leerlingen tekenen wat ze moeten doen of het stapje naspelen.

 Extra tips:

- Koppel actief luisteren aan schrijf- of spreekopdrachten: bv. een samenvatting maken, een vlog inspreken, een presentatie geven.
- Maak luisteren zichtbaar: hang schema's, tekeningen of kernwoorden op in de klas.
- Gebruik auditieve herhaling (zie bouwsteen '[Zorg voor variatie en herhaling](#)): speel een fragment nog eens af op een later moment, maar met een andere opdracht (bv. de eerste keer luisteren ze naar de hoofdgedachte, de tweede keer naar details).

Zorg voor variatie en herhaling

Wat houdt deze bouwsteen in?

Herhaling en variatie: het lijken tegengestelden, maar toch zijn het allebei onmisbare ingrediënten van rijk en effectief luisteronderwijs voor OKAN-leerlingen. Herhaald luisteren betekent dat je met dezelfde luistertekst in meerdere luisterbeurten aan de slag gaat. Per luisterbeurt kun je de tekst (of een stuk ervan) vanuit een andere focus benaderen, telkens met een nieuwe (verdiepende) luistervraag eraan gekoppeld. Eenzelfde luistertekst vanuit verschillende luisterdoelen benaderen, zorgt op zich al voor variatie. Daarnaast kun je ook variëren in de manier waarop je de tekst aanbiedt. Ten slotte kun je ook telkens een andere verwerkingsopdracht koppelen aan elke luisterbeurt.

Waarom is dit belangrijk?

Luisteren is een complexe vaardigheid waarbij leerlingen veel tegelijk moeten doen. In vergelijking met geschreven taal, zijn luisterteksten vluchtiger (je hebt niet de visuele houvast van letters, woorden, zinnen,...) en meer lineair (je kunt minder gemakkelijk even teruggaan in de tekst, of vooruitlopen). Gesproken taal kent ook meer variatie (bv. regionale klanken) en verschilt van de geschreven versie van de tekst. Daardoor hoor je bijvoorbeeld 'kweettetnie', en geen vier aparte woorden met een pauze ertussen.

Meerdere luisterbeurten zijn dus geen overbodige luxe, en al helemaal niet voor OKAN-leerlingen, voor wie de taal nog nieuw is en nog heel wat woorden onbekend zijn. Voor hen is het extra uitdagend om de auditieve stroom van klanken te begrijpen en er de nodige informatie uit te halen om het luisterdoel te bereiken. Herhaald luisteren geeft hen meer kansen om tot dieper tekstbegrip en meer zelfregulatie te komen en stimuleert woordenschatverwerving. De leerwinst van een luisteractiviteit groeit als de tekst meermaals wordt beluisterd, vooral als het om rijke luisterteksten gaat.

Als OKAN-leerkracht hoef je dan ook niet te snel te vrezen dat je leerlingen de herhaling als saai zullen ervaren. Zeker als je varieert in luistervragen, manieren van luisteren en verwerkingsopdrachten, houd je de aandacht vast.

Hoe doe je dit concreet?

Herhaald luisteren werkt het best bij ◀ **(context)rijke luisterteksten** die genoeg stof bieden om intensief mee aan de slag te gaan. Je beperken tot luisterteksten die aansluiten bij het beheersingsniveau van je leerlingen is dus niet nodig, maar de **ondersteuning** die je biedt bij het omgaan met rijke luisterteksten is wel cruciaal (zie bouwsteen 'Bied de nodige ondersteuning').

Werk met een cyclus van verschillende luisterbeurten met elk hun eigen doel en focus. Bij een eerste luisterbeurt staan vaak de grote lijnen van de luistertekst centraal, terwijl de aandacht bij volgende luisterbeurten kan verschuiven naar de meningen en gevoelens van de personages, of naar hun taalgebruik.

Doorheen de luisterbeurten kun je variëren in de manier waarop je de luistertekst aanbiedt. Je kunt klassikaal luisteren, individueel met een koptelefoon, of in duo's of kleine groepjes. Je kunt ook variëren in luiste-

ren én kijken: enkel luisteren, luisteren met ondersteuning van afbeeldingen of videobeelden, ... Een combinatie van woorden en beelden, zorgt ervoor dat je leerlingen de informatie beter begrijpen en onthouden.

1. Focus bij de eerste luisterbeurt op algemeen begrip: waar gaat de luistertekst over?

- Als het over een verhalende tekst gaat, ga je samen op zoek naar de belangrijkste gebeurtenissen in het verhaal: 'Wat gebeurt er aan het begin, in het midden en aan het einde?'
- Bij non-fictie richt je je op het globaal begrijpen van de boodschap en de algemene structuur van de tekst ('Wat zijn de verschillende onderdelen?').

📌 *Tip: Vergroot het algemeen begrip door in deze fase visuele ondersteuning te voorzien in de vorm van afbeeldingen, videobeelden of concrete voorwerpen.*

2. Ga vervolgens gericht op zoek naar informatie om het eerste globale begrip te verfijnen en de tekst goed te begrijpen. Denk hierbij aan vragen als:

- 'Wie ...? Wat ...? Waar ...? Hoe ...? Wanneer ...? Welke ...? Waarom ...? Hoeveel ...?'
- 'Waar gaat deze tekst in grote lijnen over?'
- 'In welk soort situatie speelt dit gesprek zich af?'
- 'Wie zijn de belangrijkste personen die aan het woord komen?'
- 'Welke toon heeft de spreker (blij, boos, bezorgd...)?'
- 'Wat gebeurde er toen...?'
- 'Wie was het die ...?'
- 'Kun je uitleggen wat er gebeurde toen ...?' (antwoord letterlijk in de tekst terug te vinden)

3. Gebruik de verzamelde informatie als basis voor meer uitdagende vragen in een volgende luisterbeurt.

Stel taal- en denkstimulerende vragen en zet in op ■ **kwaliteitsvolle interactie** waarin je het versterken van luister- en spreekvaardigheid integreert. Meer inspiratie daarvoor vind je in de bouwstenen '[Zet in op kwaliteitsvolle interactie met leerlingen](#)' en '[Stimuleer interactie tussen leerlingen](#)'.

In deze fase kun je ook ▶ **expliciet** ingaan op bepaalde tekstelementen zoals de structuur van de tekst (probleem/oplossing, oorzaak/gevolg, vergelijking, chronologische volgorde...) en de betekenis van moeilijkere woorden.

- 'Wat betekent ...?'
- 'Waarom start de spreker met ...?'
- 'Welke 3 redenen noemt de spreker voor zijn standpunt?'
- 'Wat hebben ... en ... met elkaar te maken?'
- 'Wat gebeurde er eerst, en wat daarna?'
- 'Kun je uitleggen...?'
- 'Wat bedoelt de spreker precies met "..."?'

📌 *Tip: Vanaf de tweede luisterbeurt kun je eventueel werken met een transcript van de tekst (of ondertiteling bij een video).*

Daarmee kun je de leerlingen:

- laten nagaan in hoeverre of wat ze dachten te horen, overeenkomt met wat er werkelijk gezegd werd;
- laten reflecteren over hun eigen luisteren: wat heb ik goed begrepen? Waar ging ik de mist in?

In de bouwsteen '[Bied de nodige ondersteuning](#)' lees je meer over het al dan niet gebruiken van een transcript.

4. Eindig na de laatste luisterbeurt met een nog meer verdiepende bespreking van de tekst

Bespreek de diepere betekenis van de tekst, afleidingen en verbanden, de bedoeling van de auteur of de maker, de conclusie van de tekst, de eigen mening over de tekst, reflectie over het eigen luisterproces...

- 'Waaruit kunnen we afleiden dat ...?'
- 'Kun je uitleggen waarom ...?' (antwoord niet letterlijk in de tekst terug te vinden)
- 'Wat zou ... denken/voelen?'
- 'Is het goed of niet goed dat ...?'
- 'Hoe verklaar je dat ...?'
- 'Is er een betere oplossing voor ...?'
- 'Beoordeel de waarde van ... Wat vind je ervan dat ...?'
- 'Hoe zou jij ... hebben aangepakt?'
- 'Hoe zou jij je voelen als ...?'
- 'Kun je een ander einde bedenken?'
- 'Zijn er nog delen van de tekst die onduidelijk blijven? Wat zou je nog willen vragen?'
- 'Wat vind je van deze tekst?'
- 'Heb je nu een andere mening dan na de eerste/tweede keer luisteren? Waarom?'
- 'Welk gedeelte van de tekst spreekt je het meest aan?'
- 'Zou je nog verder willen luisteren?'

In het lesmateriaal bij Studio OKAN zit deze fasering in verschillende luisterbeurten ingebouwd, vergezeld van gevarieerde verwerkingsopdrachten (zie bouwsteen '[Laat luisterteksten actief verwerken](#)').

Zoom in en zoom uit

Wat houdt deze bouwsteen in?

Tijdens het luisteren kun je als leerkracht inzoomen op taalkenmerken of luisterstrategieën, en uitzoomen naar bredere contexten en verbanden.

Inzoomen betekent dat je **expliciet** aandacht besteedt aan hoe taal werkt in de luistertekst: bijvoorbeeld woordgebruik, grammaticale vormen, uitspraakkenmerken, stijl of structuur. Je maakt die elementen zichtbaar terwijl leerlingen met de luistertekst aan de slag zijn. Zo benut je authentieke taalinput op een **functionele** manier om het taalinzicht te vergroten.

Uitzoomen betekent dat je verbanden legt tussen de luistertekst en andere bronnen. Je laat leerlingen **reflecteren** en wat ze gehoord hebben, verbinden met:

- hun eigen leefwereld of ervaringen;
- andere luisterteksten of genres;
- andere media rond hetzelfde thema;
- lesinhouden uit andere vakken of leergebieden.

Door een combinatie van in- en uitzoomen, benut je luisterfragmenten als rijke taal- én leerbronnen. Het is echter niet de bedoeling dat inzoomen op afzonderlijke taalelementen belangrijker wordt dan het werken met de rijke luistertekst zelf: kies daarom enkel voor relevante oefeningen die de luistermotivatie niet in gevaar brengen.

Waarom is dit belangrijk?

Luisterteksten bevatten vaak veel meer dan enkel inhoudelijke informatie. Ze bieden ook een natuurlijke **context** waarin leerlingen taal kunnen ontdekken, strategieën kunnen oefenen, en inzicht kunnen krijgen in hoe taal functioneert.

Door in te zoomen op bepaalde woorden, zinsstructuren, uitspraakkenmerken of talige strategieën, maak je het luisterproces **expliciet**. Je geeft leerlingen zicht op hoe betekenis ontstaat, en hoe ze taal bewuster kunnen beluisteren en gebruiken.

Door uit te zoomen geef je leerlingen de kans om hun wereldkennis te verruimen en dieper na te denken over de inhoud. Ze leren verbanden leggen tussen wat ze hoorden en andere bronnen of ervaringen. Dat bevordert niet alleen begrip, maar stimuleert ook de **positieve talige grondhouding** (zoals kritisch denken, nieuwsgierigheid en motivatie om verder te leren).

Voor anderstalige nieuwkomers is dit dubbel belangrijk: inzoomen helpt om taalstructuren te verwerven, uitzoomen verbindt luisteren met het bredere leerproces.

Hoe doe je dit concreet?

📌 *Tip: Zoom in op (een beperkt aantal) taalkenmerken voor, tijdens of na het luisteren.*

- Richt de aandacht op specifieke vormen of structuren uit de luistertekst: bv. werkwoordstijden, uitspraak van klanken, verbindingswoorden, vraagstructuren, beleefdheidsvormen.
- Laat leerlingen 🗨️ **reflecteren**: 'Hoe klinkt dit? Waarom zegt de spreker dat zo? Wanneer gebruik je die vorm?'
- Laat het fragment nog eens beluisteren met een specifieke focus (zie bouwsteen 'Zorg voor variatie en herhaling'). Voorzien 📌 **interactieve** werkvormen om leerlingen actief te betrekken.

🎧 Vb: In een luisterfragment met een ruzie tussen kinderen valt op hoe vaak persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden gebruikt worden (mijn fiets, jouw schuld). Pauzeer en bespreek: 'wie bedoelt hij met mijn? Hoe verandert de betekenis als het jouw wordt?'

1. Zoom in op luisterstrategieën

- Gebruik het luistermoment om strategieën (zie bouwsteen 'Sta model') aan te leren, zoals voorspellen of woordbetekenissen afleiden uit context.
- 🗨️ **Ondersteun** en geef instructie: Waarover zal dit fragment gaan? We kunnen kijken naar de titel.
- Herhaal eenzelfde fragment meerdere keren en laat leerlingen zelf strategieën toepassen en benoemen.

🎧 Vb: Bij een instructiefilmpje over een doosje vouwen bespreek je vooraf: 'Hoe weet je welke stap eerst komt?' Bespreek daarna hoe intonatie, volgwoorden... helpen om de volgorde te begrijpen.

2. Zoom uit naar andere contexten of media

- Laat leerlingen het onderwerp van de luistertekst linken aan hun eigen ervaringen of leefwereld: 'Heb je dit al meegemaakt? Hoe ging dat bij jou?'
- Koppel de luistertekst aan andere media (zoals beeld, tekst, film, kunst). Zo versterk je het begrip door de 🗨️ **context** te verruimen.

🎧 Vb: Na een fragment over afvalverwerking vergelijk je met een artikel over recyclen in andere landen. Laat leerlingen overeenkomsten en verschillen noteren of bespreken.

📌 *Tip: Leg verbanden tussen luisterteksten over verschillende leergebieden, domeinen of vakken.*

- Gebruik verschillende luisterfragmenten over hetzelfde thema vanuit verschillende invalshoeken (bv. nieuws, getuigenis, opiniestuk).
- Koppel luisterinhoud aan andere leergebieden: aardrijkskunde, wetenschappen, burgerschap...

🎧 Vb: Na het luisteren naar een reportage over mensen die de wekelijkse markt bezoeken, werk je in de klas verder rond 'de markt'. Laat leerlingen een infographic maken waarin ze info uit beide lessen combineren.

 Extra tips:

- Toon zelf hoe je taalkenmerken of verbanden opmerkt (zie bouwsteen '[Sta model!](#)').
- Laat leerlingen in duo's verbanden zoeken of taalphenomenen herkennen (zie bouwsteen '[Stimuleer interactie tussen leerlingen](#)').
- Werk met wand- of bordplannen waarin taalelementen uit verschillende luistermomenten visueel terugkeren.

Sta model

Wat houdt deze bouwsteen in?

Wat is jouw favoriete podcast tijdens het joggen? En wat doe jij om je aandacht erbij te houden wanneer een gids uitleg geeft tijdens een klasuitstap naar het museum?

‘Sta model’ betekent dat je als leerkracht je eigen luistergedrag **expliciet** maakt voor je leerlingen en laat zien hoe jij een luistertaak aanpakt. Je kunt bijvoorbeeld vertellen over de programma’s en podcasts die jij graag beluistert, en tonen hoe en waar je die kunt vinden.

Daarnaast demonstreer je door te modelen ook hoe jij met een luistertekst omgaat. Zo leer je leerlingen belangrijke strategieën aan. Je formuleert dan luidop, ‘hardop denkend’, wat er in je hoofd gebeurt terwijl je luistert, of hoe jij structuur aanbrengt in je notities. In deze bouwsteen focussen we op dat aspect van modeling.

Waarom is dit belangrijk?

Vaardige luisteraars passen, vaak onbewust, heel wat strategieën toe tijdens het luisteren. We maken een onderscheid tussen metacognitieve strategieën die je luistergedrag sturen, luisterstrategieën die je helpen de luistertekst te begrijpen en herstelstrategieën die je inzet wanneer het luisterproces moeizaam verloopt.

Metacognitieve strategieën	Luisterstrategieën	Herstelstrategieën
• Luisterdoel stellen: <i>Waarom ga ik deze tekst beluisteren?</i> • Oriënteren op de tekst: <i>Welk soort tekst is dit?</i> • Tekstbegrip bewaken en bijsturen indien nodig. • Beoordelen: <i>Voldeed de tekst aan mijn noden of verwachtingen of is er meer nodig?</i>	• Voorspellen • Vragen stellen • Visualiseren • Verbindingen maken (binnen en buiten de tekst) • (Tussentijds) samenvatten • Afleiden	• Opname trager afspelen of pauzeren • (Stukje) herbeluisteren • Aandacht verscherpen • Ruis en afleiding beperken (bv. door koptelefoon te gebruiken) • Letten op non-verbale signalen (houding, gezichtsuitdrukking, ...) en/of stemgebruik (volume, intonatie, ...) • Naar illustraties kijken • Notities nemen • Transcript gebruiken • Hulp vragen

Minder vaardige luisteraars passen deze belangrijke strategieën veel minder of niet toe. Strategieën inzetten gebeurt immers niet spontaan. Het leren toepassen van strategieën vraagt expliciete aandacht in een ►
◀ **functionele context**. Strategieën geïsoleerd aanleren en toepassen via sterk vereenvoudigde en kunstmatige oefenteksten is minder effectief en duurzaam. Veel effectiever is het als jij, als vaardige luisteraar, tijdens een authentieke en inhoudsrijke luistertaak laat zien hoe je flexibel en doelgericht verschillende strategieën inzet om het luisterdoel te bereiken. Zo bied je leerlingen een krachtiger voorbeeld, waardoor zij de transfer naar echte luistersituaties makkelijker maken en beter begrijpen hoe ze zelf strategieën kunnen toepassen. Voor anderstalige nieuwkomers, is modeling ook een krachtige manier om hun taakaanpak en zelfsturing te versterken. Hou er wel rekening mee dat niet alle OKAN-leerlingen vertrouwd zijn met dit soort expliciete strategie-instructie. Bouw je aanpak voor hen stapsgewijs op en voorzie de nodige tijd om eraan te wennen.

Goed om te weten: begrijpend luisteren en begrijpend lezen doen grotendeels een beroep op dezelfde strategieën. Het modelen van strategieën bij luisteractiviteiten vormt dus een goede voorbereiding op begrijpend lezen.

📌 *Tip: Beluister de tekst vooraf en ga na welke strategieën zinvol zijn bij de verschillende fasen van het luisterproces (voor, tijdens, na) en in functie van de luisterdoelen bij de tekst.*

- Welke van die strategieën beheersen je leerlingen al goed? Welke hebben ze nog niet onder de knie? Daag je leerlingen ook uit om hier zelf over na te denken.

📌 *Tip: Zet modellen vooral in voor de strategieën die je leerlingen nog niet zelf kunnen toepassen.*

- Afhankelijk van de noden in de groep, kun je dat doen voor de hele klas, voor een klein groepje, of voor een individuele leerling.
- Doe voor, tijdens en na het luisteren expliciet voor hoe en waarom jij een bepaalde strategie inzet. Verwoord wat je denkt en doet, vanuit de ik-persoon.
- Overdrijf niet. Let erop dat je modeling het luisterplezier en het luisterbegrip niet in de weg staat.

📌 *Tip: Merk je dat je leerlingen steeds vaardiger worden in het toepassen van luisterstrategieën? Bouw het hardop denkend luisteren dan stap voor stap af en ga over naar meer ■ interactie.*

Daag hen bijvoorbeeld uit met vragen als: 'Waar denk je dat deze luistertekst over zal gaan?', 'Wat verwacht je dat er nu gebeurt?' of 'Wat weet je hier al over?' Zo stimuleer je hen om zelf strategieën bewust in te zetten tijdens het luisteren.

📌 *Extra tip:*

Zet ook in op peer modeling en laat leerlingen model staan voor elkaar. Wanneer leerlingen zien hoe medeleerlingen effectief luisterstrategieën toepassen, vergroot dat hun inzicht in het leerproces en verlaagt het de drempel om die strategieën zelf toe te passen. Peer modeling bevordert bovendien motivatie en zelfvertrouwen doordat leerlingen zich sneller identificeren met succesvolle voorbeelden van leeftijdsgenoten. (zie ook de bouwsteen 'Stimuleer interactie tussen leerlingen' voor meer informatie over peer interactie en modeling)

Zet in op kwaliteitsvolle interactie met leerlingen

Wat houdt deze bouwsteen in?

Rijke luisterteksten bieden heel wat aanknopingspunten voor taal- en denkstimulerende gesprekken met je leerlingen, zowel voor, tijdens als na het luisteren. Door die **interactie** bewust te stimuleren en te verdiepen, zorg je voor extra kansen om taal te leren, tot beter luisterbegrip te komen en een competente luisteraar te worden.

Waarom is dit belangrijk?

Met je leerlingen in gesprek gaan over een luistertekst, stimuleert hun mondelinge vaardigheden en vergroot hun woordenschat. Doordachte en goed opgebouwde vragen dagen hen uit om passende strategieën toe te passen (zie bouwsteen 'Sta model'). Jullie interactie over de tekst helpt hen ook om tot dieper tekstbegrip te komen.

Daarnaast kun je met je leerlingen ook in interactie gaan over het luisteren zelf. **Reflecteren** over het luisterproces zorgt voor bewustwording en kan bijdragen aan een efficiëntere luisterhouding bij een volgende luisteropdracht (zie bouwsteen 'Reflecteer').

Hoe doe je dit concreet?

Kwalitatieve interactie vraagt regelmatige, verdiepende gesprekken met alle leerlingen. Hierbij de belangrijkste do's en don'ts daarbij:

📌 *Tip: Zorg voor genoeg interactiekansen voor al je leerlingen.*

- Werk regelmatig in kleine groepjes. In een groepje van 6 is het makkelijker om alle leerlingen te betrekken dan in een groep van 20.
- Voer een systeem van beurt nemen in zodat iedereen even vaak aan bod komt en je niet steeds met dezelfde leerlingen in gesprek gaat.

📌 *Tip: Gebruik zelf een rijke taal.*

- Praat rustig en ondersteun wat je zegt met gebaren en mimiek. Maar spreek wel in volwaardige zinnen en met een rijke woordenschat.

📌 *Tip: Ga verder dan gesloten begripsvragen.*

- Stel naast begripstoetsende vragen vooral open vragen die taalontwikkeling en strategiegebruik stimuleren en je leerlingen aan het denken zetten.
- Bedenk vooraf welke prikkelende vragen je bij de luistertekst zou kunnen stellen.²

² Meer informatie over en voorbeelden van denkstimulerende vragen vind je op de website [Taalbeleid.be](https://taalbeleid.be)

Voor het luisteren	Tijdens het luisteren	Na het luisteren
• 'Wat verwacht je als je de titel van deze podcastaflevering hoort/ de afbeelding bekijkt?' • 'Welk soort luistertekst is dit?' • 'Wat weet jij al over dit thema?' • 'Wat wil je te weten komen door dit te beluisteren?' • 'Wat gaat er nu gebeuren, denk je?' • ...	• 'Wat denk je dat er nu zal gebeuren?' • 'Hoe voelt de spreker zich?' • 'Wat zou de spreker nu kunnen doen?' • 'Wat is er tot nu al gebeurd?' • 'Welke drie stappen heb je gehoord in de instructie?' • ...	• 'Wat heb je geleerd uit deze luistertekst? Heb je een antwoord op je vragen?' • 'Wat was het standpunt van de spreker? En hoe denk jij daarover?' • 'Hoe pakte jij het aan in die situatie?' • 'Wat hielp jou om deze luistertekst te begrijpen?' • 'Heb je ergens iets gemist en hoe kwam dat?' • 'Zou je volgende keer anders luisteren?' • ...

- Start met wie/wat/waar-vragen en werk in meerdere luisterbeurten toe naar vragen over interpretatie en evaluatie (zie bouwsteen ['Zorg voor variatie en herhaling'](#)).

📌 *Tip: Creëer ruimte voor eigen inbreng en taalproductie.*

- Reageer met het oog op een ► **positief talige grondhouding** op de interactie van je leerlingen, ook op de eerste voorzichtige pogingen. Dat kan verbaal, maar ook zonder woorden.
- Geef leerlingen genoeg tijd om na te denken, door te vragen en naar woorden te zoeken. Beperk de interactie niet tot één vraag – één antwoord. Elke bijkomende vraag biedt weer een nieuwe spreekkans.
 - Betrek ook andere leerlingen bij het gesprek. Laat leerlingen op elkaars vragen en antwoorden reageren.

📌 *Tip: Ondersteun bij taalproductie.*

- Ondersteun de leerling wanneer die niet tot een antwoord komt. Dat kan door een woord aan te reiken, te parafraseren, een ondersteunende vraag te stellen, een antwoord te modelen (zie bouwsteen ['Sta model'](#)) ...
- Laat toe dat leerlingen (deels) antwoorden in hun thuistaal. Als ze op die manier kunnen verwoorden wat ze echt willen zeggen, zal de parafrase of vertaling daarvan in het Nederlands (door jou of door een medeleerling) extra goed 'blijven hangen'.
- Bied non-verbale antwoordmogelijkheden. Laat je leerlingen hun antwoord tekenen, kernwoorden of afbeeldingen sorteren of in de juiste volgorde leggen, emoties aanduiden via pictogrammen, enz. Let erop dat je telkens het non-verbale antwoord in een volwaardige Nederlandse zin giet.

- Geef taalfeedback op de reactie van de leerling. In de meeste gevallen doe je dat impliciet door in je antwoord zinnen uit te breiden en te verbeteren. Soms is ook een ◀ **expliciete** verbetering nodig, bijvoorbeeld wanneer een leerling in een gesprek de verkeerde uitspraak van een woord blijft aanhouden.

Stimuleer interactie tussen leerlingen

Wat houdt deze bouwsteen in?

Het stimuleren van **interactie** tussen leerlingen bij begrijpend luisteren houdt in dat leerlingen actief met elkaar in gesprek gaan over wat ze gehoord hebben. Dit gaat verder dan oppervlakkige reacties; het doel is om samen te **reflecteren**, betekenis te geven aan de inhoud, luisterstrategieën toe te passen en van elkaar te leren. Voor anderstalige nieuwkomers biedt deze interactie een krachtige hefboom voor taalontwikkeling en luisterbegrip.

Effectieve interactie vereist doorgaans modeling door de leerkracht (zie bouwsteen 'Sta model'), **expli-**ciete instructie van te gebruiken strategieën en goed gekozen werkvormen die ruimte geven aan gestructureerde, betekenisvolle uitwisseling bij **functionele** luistertaken. Coöperatief leren, waarbij leerlingen samenwerken in kleine, heterogeen samengestelde groepen, bevordert deze interactie en ondersteunt de ontwikkeling van luistervaardigheden.

Waarom is dit belangrijk?

Onderzoek toont aan dat samenwerking tussen leerlingen hen actiever betreft bij het begrijpen van luisterteksten. Door met elkaar in gesprek te gaan, denken leerlingen bewuster na over wat ze horen en hoe ze luisteren. Coöperatief leren ondersteunt niet alleen de cognitieve ontwikkeling, maar ook de sociale vaardigheden van je leerlingen.

Door leerlingen te laten samenwerken aan luisteropdrachten, worden ze gestimuleerd om hun gedachten te verwoorden, vragen te stellen en te reflecteren op hun luisterstrategieën (zie bouwsteen 'Reflecteer'). Dat leidt tot een dieper begrip van de inhoud en versterkt hun taalvaardigheid.

Hoe doe je dit concreet?

📌 *Tip: voor het luisteren*

Activeer voorkennis (zie bouwsteen 'Activeer noodzakelijke voorkennis')

- Geef een duidelijk luisterdoel: bv. 'Probeer te achterhalen wat het probleem is, wie wat zegt, hoe het afloopt, welke emotie bij wie past...'

📌 *Tip: tijdens het luisteren*

- Laat de leerlingen in duo's werken: luister, indien mogelijk, meerdere keren naar het fragment en laat leerlingen daarna samen noteren wat ze begrepen hebben.

📌 *Tip: tijdens het luisteren*

Bouw samen betekenis op door gebruik te maken van coöperatieve werkvormen zoals:

- Wandeldiscussie: leerlingen lopen rond in de klas, stoppen bij iemand en beantwoorden een luistervraag. Daarna stappen ze verder en zoeken ze een nieuwe partner.
- Binnen/buitenkring: één kring zit of staat stil, de andere kring schuift telkens een plek op. Telkens beantwoordt het duo een nieuwe luistervraag of voert een korte opdracht uit.
- Tafelrondje: elk groepslid geeft één idee over een luistervraag, zonder onderbreking. Daarna reflecteren ze samen.
- Denk-vergelijk-deel: elke leerling denkt na, deelt met zijn/haar duo, daarna vergelijken ze met een ander duo.
- Denktijd – overleggen – delen: elke leerling denkt na, overlegt met zijn partner of met zijn groep, daarna is er een plenaire terugkoppeling.

 Vb: Luistertekst: Een kort audiofragment van Karrewiet over een kind dat opkomt tegen plasticvervuiling.

Stap 1 (voor het luisteren)

De leerkracht toont een beeld van plastic afval op het strand. Leerlingen bespreken in duo's wat ze zien, wat ze al weten over plasticvervuiling, en wat ze denken dat de reportage zal tonen.

De leerlingen krijgen een luisterdoel: Wat doet het kind om iets aan het probleem te veranderen?

Stap 2 (tijdens het luisteren)

Ze luisteren twee keer. Daarna overleggen ze in duo's.

Stap 3 (na het luisteren)

De leerlingen doen een rollenrally: elke leerling krijgt een rol (bv. samenvatter, vragensteller, checker).

Ze bespreken samen de inhoud van de reportage en vullen een schema in (Wat? Wie? Waar? Waarom? Hoe?).

 Tip: Werk bewust met heterogene groepen.

In een klas met anderstalige nieuwkomers is de diversiteit op tal van vlakken vaak groot: taalniveau, voorkennis, schoolervaring, sociale vaardigheden, motivatie... Door doelbewust heterogene groepjes samen te stellen, kun je deze verschillen net inzetten als een kracht. Het zorgt ervoor dat leerlingen van elkaar kunnen leren, zich aan elkaar optrekken, en hun verschillende sterktes benutten.

 Vb: Een leerling met sterke luisterstrategieën (zoals voorspellen of samenvatten) kan dat demonstreren voor een klasgenoot.

Een leerling met veel voorkennis over een bepaald thema (bv. migratie, klimaat) kan die kennis delen.

Een tweetalig kind kan bruggen bouwen door moeilijke woorden in het Nederlands én de thuistaal toe te lichten.

Kies bewust de samenstelling van groepjes, afhankelijk van je doel:

- Wil je dat leerlingen elkaar ondersteunen op taalvlak? Combineer dan sterkere en minder sterke luisteraars.
- Werk je rond een thema? Zorg voor diversiteit in culturele of inhoudelijke achtergrond.

Bied een duidelijke structuur, zoals:

- Rollen verdelen;
- Werken met luisterkaarten of pictogrammen die verduidelijken wat er moet gebeuren;
- Een vaste routine voor hoe leerlingen samen werken aan een luisteropdracht.

Geef leerlingen strategieën en **ondersteuning:**

- Leg expliciet uit hoe ze elkaar kunnen helpen (zoals herhalen in eigen woorden of gebaren gebruiken).
- Zorg voor visuele ondersteuning van luisterfragmenten (afbeeldingen, kernwoorden, luistervragen).
- Laat duo's of groepjes eerst in de thuistaal over het onderwerp praten voor ze overstappen naar het Nederlands (*translanguaging*).

 Extra tips:

- Laat leerlingen eerst tekenen wat ze hoorden als spreken nog moeilijk gaat.
- Werk met 'meertalige steunwoorden' die leerlingen kunnen inzetten tijdens het samenwerken. Meertalige steunwoorden zijn sleutelwoorden of kernbegrippen die leerlingen helpen om de inhoud van een les of tekst beter te begrijpen, en die bewust in meerdere talen beschikbaar worden gesteld. Dit kunnen vertalingen zijn naar de thuistaal van anderstalige leerlingen, of visuele/vertaalhulpmiddelen die het begrip van complexe of vakinhoudelijke woorden ondersteunen.
- Bied (indien mogelijk) bij een volgende luisterbeurt de tekst uitgeschreven aan, om begrijpend luisteren en lezen te verbinden.
- Werk met spreekkaarten of praatwolkjes om zinnen te ondersteunen, bv. Ik denk dat..., Volgens mij..., Ik hoorde dat...

Bied de nodige ondersteuning

Wat houdt deze bouwsteen in?

Taalkrachtige **ondersteuning** bestaat enerzijds uit een combinatie van feedup ('Wat is het doel?'), feedback ('Waar sta je nu?') en feed forward ('Welke stappen kun je zetten om het doel te bereiken?'). Anderzijds verstaan we daaronder ook de differentiërende keuzes die leerlingen kunnen helpen om de kloof te overbruggen tussen wat ze al kennen en kunnen, en wat nog niet. Ondersteuning kun je zowel individueel geven als klassikaal.

Waarom is dit belangrijk?

Kwaliteitsvolle ondersteuning voor, tijdens en na het luisteren, werkt als een motor voor het luisterproces: het helpt je leerlingen om stappen vooruit te zetten en steeds betere luisteraars te worden. De juiste ondersteuning bieden om je leerlingen een trapje hoger te brengen, noemen we *scaffolding*. Die term verwijst naar het Engelse 'scaffold', een 'stelling' of 'steiger' die wordt gebruikt om een gebouw te ondersteunen. Belangrijk is dat je jouw ondersteuning als leerkracht ook weer opnieuw afbouwt als ze niet meer nodig is. Op die manier help je jouw leerlingen om zèlf tot een goed resultaat te komen, wat erg motiverend werkt.

Hoe doe je dit concreet?

Ondersteunen bij luistervaardigheid kan op verschillende manieren, die je ook met elkaar kunt combineren. Door daarin slimme keuzes te maken, zorg je ervoor dat de opdracht tegelijk uitdagend en motiverend genoeg blijft, en toch haalbaar voor het niveau van je leerlingen.

 Tip: Denk na over hoe je de luistertekst aanbiedt.

- Werk je met een opgenomen luistertekst? Dan kun je de tekst verdelen in behapbare stukken voor jouw leerlingen. Je kunt de opname ook af en toe pauzeren/en of terugspoelen. De luisterpauzes zijn ook ideaal om na te gaan welke ondersteuning ze nog nodig hebben.
- Je kunt ervoor kiezen om de tekst klassikaal te beluisteren, per twee of in kleine groepjes, of individueel. De keuze zal afhangen van de opdracht en van je groep, maar je kunt hierin zeker ook afwisselen. Elke vorm heeft immers zijn voor- en nadelen. Zo biedt individueel luisteren met een koptelefoon je leerlingen de kans om te luisteren op hun eigen tempo, en om te pauzeren of te herhalen wanneer ze dat zelf nodig vinden. Bij luisteren in groep zijn er dan weer mogelijkheden voor ondersteunende **interactie** door jou of door medeleerlingen.

 Tip: Voorzie hulpmiddelen.

- Visuele ondersteuning kan de luistertekst begrijpelijker en concreter maken voor je leerlingen. Je kunt gebruik maken van afbeeldingen, concreet materiaal en uiteraard ook van videobeelden bij de audio, als die er zijn. Zo kun je eerst enkel de audio van een filmpje laten horen, en dan bij een volgende luisterbeurt ook de video tonen als extra ondersteuning en begripscheck.

- Visuele hulpmiddelen kunnen ook helpen om de luistertekst te structureren. Denk bijvoorbeeld aan lusterkaders, schema's of sjablonen.
- Via een transcript of ondertitels kan ook geschreven tekst ondersteunend werken. Bied dit echter niet te snel aan. Als je de leerlingen al meteen bij de eerste luisterbeurt laat meelezen, werk je meer aan leesvaardigheid dan aan luisteren. Hou vooral ook rekening met het luisterdoel: als het voor het bereiken van dat doel niet nodig is dat je leerlingen alle woorden van de luistertekst begrijpen, is het gebruiken van een transcript minder nuttig of zelfs overbodig.
- Digitale hulpmiddelen zoals online woordenboeken en vertaalsoftware maken het makkelijker om ook de thuistaal van de leerlingen in te zetten als ondersteuning. Uiteraard kunnen ook de interactie met medeleerlingen met dezelfde thuistaal daarbij een belangrijke rol spelen (zie bouwsteen 'Stimuleer interactie tussen leerlingen').
- Zorg voor een begeleide inzet van digitale hulpmiddelen, bijvoorbeeld door samen te bespreken wanneer en hoe een online woordenboek of vertaaltool het best wordt gebruikt. Zo vermijd je dat leerlingen automatisch elk onbekend woord vertalen zonder eerst zelf na te denken over de betekenis.

📌 *Tip: Overweeg of het nuttig is om je leerlingen te laten noteren.*

- Kunnen notities nemen is een vaardigheid apart, die op zijn beurt specifieke ondersteuning vraagt. De combinatie van luisteren en schrijven op hetzelfde moment, is zeker ook niet voor alle leerlingen evident. Toch is het een vaardigheid die leerlingen in het dagelijks leven en in de toekomst nog vaak zullen nodig hebben. Denk bijvoorbeeld aan het noteren van belangrijke informatie tijdens een belangrijk gesprek, of aan het nemen van notities tijdens een les.
- Sluit je luistertaak aan bij zo'n situatie uit het echte leven, waarbij je ook in realiteit kan en moet notities nemen? Dan is het zeker een meerwaarde om noteren in te zetten als een ► **functionele** vorm van ondersteuning.
- Zorg daarbij voor een opbouwende leerlijn. Laat je leerlingen bijvoorbeeld eerst luisteren, en dan pas notities nemen, en laat hen pas daarna beide vaardigheden combineren.

📌 *Tip: Stel vragen op het juiste moment.*

Effectief luisteronderwijs gaat verder dan de klassieke begripsvragen bij de tekst. Toch blijven luistervragen een belangrijk onderdeel van luisteropdrachten.

- Luistervragen kunnen ook een vorm van ondersteuning zijn, zeker als je ze al aanbiedt voor het luisteren. Toch is het niet aangewezen om dat standaard te doen. Of je de vragen het best op voorhand geeft of niet, hangt af van het luisterdoel en van de realiteit van de luistersituatie in het echte leven. Bij een weerbericht weet je bijvoorbeeld vooraf wat je luistervragen zijn: *Welk weer wordt het morgen? Welke kleren trek ik dan aan?*. Maar in andere gevallen, zoals bij het beluisteren van een podcast, neem je de authenticiteit een stukje weg door vooraf al te veel sturende vragen te gaan stellen.
- Als tijdelijke scaffolding (zie bouwsteen 'Bied de nodige ondersteuning') voor leerlingen die dat nodig hebben, is het zeker te verantwoorden om de luistervragen vooraf te geven aan de leerlingen die dat nodig hebben. Je geeft dan de ondersteuning even voorrang op de authenticiteit van de opdracht. Later in de leerlijn kun je die verhouding dan weer omkeren.

📌 *Extra tips:*

Maar hoe bepaal je nu welke ondersteuning het meest zinvol is? Hoe weet je welke gerichte ondersteuning een leerling nodig heeft? Daarvoor moet je in de eerste plaats een goed zicht hebben op de complexiteit van de luister- en/of verwerkingsopdracht die de leerlingen gaan uitvoeren.

Schat de moeilijkheidsgraad van de luisteropdracht in.

- Om een eerste inschatting te maken, kun je de beoordelingswijzer in de bijlage gebruiken (zie bijlage 2). Door te gaan schuiven op de verschillende assen kun je differentiërende keuzes maken bij de voorbereiding van de luisteropdracht.
- Ga je bijvoorbeeld bij bepaalde onderdelen of voor bepaalde leerlingen meer tijd voorzien voor extra luisterbeurten, of om de luistertekst in stukjes te beluisteren? Is het door de verschillende taalniveaus nodig om te differentiëren in de manier van antwoorden volgens de verschillende taalniveaus in jouw klas? Is er ondersteuning die voor iedereen relevant is, en die je dus het best vooraf al inbouwt?

Observeer en reflecteer.

- Uiteraard kun je niet alle ondersteuning vooraf inplannen. Daarom zal je vooral ook tijdens de luisteropdrachten je leerlingen goed moeten observeren: Wie weet niet hoe te beginnen en wie is snel op weg? Wie loopt er tijdens de opdracht vast? Wie gebruikt de aangeboden hulpmiddelen en wie zet er strategieën in?
- Ook door tussentijds te reflecteren (zie bouwsteen 'Reflecteer') kun je als leraar een duidelijker beeld krijgen van welke ondersteuning effectief is voor jouw leerlingen.

Reflecteer

Wat houdt deze bouwsteen in?

Wat ga ik leren en waarom? Hoe pak ik deze luisteropdracht het best aan? Ben ik goed bezig? Hoe ging het? Heb ik mijn luisterdoel bereikt? Wat ga ik de volgende keer anders aanpakken? ◀ **Reflecteren** binnen luisteronderwijs draait om dat soort vragen. Je leerlingen denken na over hun luistervaardigheid, volgen hun eigen leerproces op en sturen hun aanpak doelgericht bij. Je kunt kansen tot reflectie inbouwen op verschillende momenten doorheen een luisteropdracht (voor – tijdens – na het luisteren), en op verschillende niveaus:

- Je kunt samen met je leerlingen stilstaan bij de luistertekst zelf: Waar gaat het over? Vinden ze de tekst moeilijk of niet, en hoe komt dat? Welke tekst- en vormkenmerken zijn typisch voor dit soort tekst?
- Je kunt het luisterdoel van de opdracht bespreken ('Waarom luister je naar deze tekst? Welke info wil je eruit halen?') en samen de link leggen met de bredere leerbehoeften van de leerlingen ('Wat ga je leren met deze opdracht? In welke situaties ga je die luistervaardigheid kunnen gebruiken?'). Na de opdracht kun je ook evalueren of het vooropgestelde luisterdoel werd bereikt.
- Je kunt je leerlingen laten reflecteren over het luisterproces: 'Hoe hebben we de luisteropdracht aangepakt, welke luisterstrategieën (zie bouwsteen 'Sta model') hebben we ingezet, welke hulpmiddelen hebben we gebruikt en waren ze nuttig, wat zouden we de volgende keer anders doen, ...?'

Waarom is dit belangrijk?

(Taal)leren en reflecteren gaan hand in hand: door na te denken over je (taal)leerproces, leer je beter en bewuster. Om de luistervaardigheid van je leerlingen te versterken, volstaat het daarom niet om veel luisterkansen te bieden en aan luisterbegrip te werken, maar bouw je het best ook regelmatig reflectiemomenten in. Samen nadenken over het luisteren helpt je leerlingen om doelen te stellen, zichzelf te monitoren tijdens het luisteren en waar nodig luisterstrategieën in te zetten. Het stimuleert hen om hun leer- en luisterproces zelf in handen te nemen, iets wat ook in het dagelijks leven en tijdens het vervolgtraject nog vaak van pas zal komen. Bovendien helpt reflectie ook bij de transfer van strategieën naar andere situaties.

Hoe doe je dit concreet?

📌 *Tip: Deel de leerdoelen met je leerlingen.*

- Een belangrijke voorwaarde om te kunnen reflecteren over hun luistervaardigheid, is dat de leerlingen voor het luisteren weten wat het doel is van de activiteit (bv. hoofd- en bijzaken onderscheiden in een mondelinge uiteenzetting; een gesprek tussen moedertaalsprekers begrijpen) en dat kunnen koppelen aan hun persoonlijke leervragen (een uitleg van een leerkracht begrijpen tijdens hun vervolgtraject; een gesprek tussen Nederlandstalige vrienden kunnen volgen).
- Stilstaan bij de leerdoelen en de eigen leervragen van je leerlingen is uiteraard iets waar je het best vanaf de start aandacht voor hebt, doorheen het hele OKAN-traject. Maar ook als je werkt aan een bepaalde vaardigheid zoals luisteren, is de vraag 'Wat gaan we leren en waarom?' relevant om samen te bespreken.

📌 *Tip: Bespreek ook het luisterdoel bij de luistertekst.*

- Daarnaast is het bij het begin van een luisteropdracht ook belangrijk om het te hebben over het specifieke luisterdoel bij de luistertekst in kwestie (wat niet hetzelfde is als het lesdoel, het leerdoel van de les). 'Wat willen we te weten komen? Hebben we bepaalde info nodig, om een mening te vormen, of om een taak of opdracht tot een goed einde te brengen (bv. een gerecht klaarmaken)? Willen we focussen op het taalgebruik of op de gevoelens die de tekst bij ons oproept? Of willen we gewoon genieten (dat kan ook!).'
- Het luisterdoel bespreken is goed te combineren met het activeren van voorkennis (zie bouwsteen 'Activeer noodzakelijke voorkennis'). Als je vertrekt van wat je leerlingen al weten over het onderwerp van de tekst, bied je **context** en bouw je met hen een mentaal kader op met die info. Zo wordt het sneller duidelijk welke info ze nog missen en hopen te horen in de tekst.
- Toon je leerlingen enkele sleutelwoorden of afbeeldingen die met de luistertekst te maken hebben, of laat ze al een stukje horen. Stel vragen als:
 - 'Waarover zal deze luistertekst gaan, denk je?'
 - 'Wie zouden de sprekers kunnen zijn?'
 - 'Waar bevinden ze zich?'
- Je kunt de leerlingen ook zelf enkele vragen laten bedenken waarop ze door te luisteren een antwoord willen krijgen.
 - Een andere werkvorm is om de leerlingen vooraf al een werkblad met vragen of waar/niet waar-stellingen bij de tekst geven, en hen te laten voorspellen wat de antwoorden zullen zijn. Daarna kunnen ze dan tijdens het luisteren nagaan of hun voorspellingen klopten of niet.

📌 *Tip: Een plan van aanpak*

- Bespreek bij de start van een luisteractiviteit ook even hoe de leerlingen aan de slag zullen gaan met de opdracht: Wat is hun plan? Hoe gaan ze het aanpakken? Welke moeilijkheden voorzien ze en hoe kunnen ze zich daarop voorbereiden? Hoe gaan ze proberen om gefocust te blijven tijdens het luisteren?
- 'Hoe zou een goede luisteraar dit aanpakken?' Die vraag kan helpen om een brainstorm of gesprek over de luisteraanpak op gang te brengen.

📌 *Tip: Bouw tijdens het luisteren reflectiemomenten in.*

- Stimuleer de leerlingen om af en toe te pauzeren tijdens het luisteren (of las zelf pauzes in als jullie klassikaal luisteren) en zich af te vragen hoe het loopt. Als leerkracht kun je op die momenten inspelen op eventuele drempels, en de nodige **ondersteuning** voorzien (zie bouwsteen Bied de nodige ondersteuning) Een tip om je leerlingen aan te moedigen tot nadenken en reageren: vraag niet 'Hebben jullie het begrepen?', maar formuleer je vraag als 'Wat heb je niet begrepen?'.

📌 *Tip: Reflecteer ook na het luisteren.*

- Ook na de luisteropdracht is het zinvol om terug te kijken op de inhoud en vorm van de luistertekst, het luisterproces en de gebruikte luisterstrategieën.

 Extra tip:

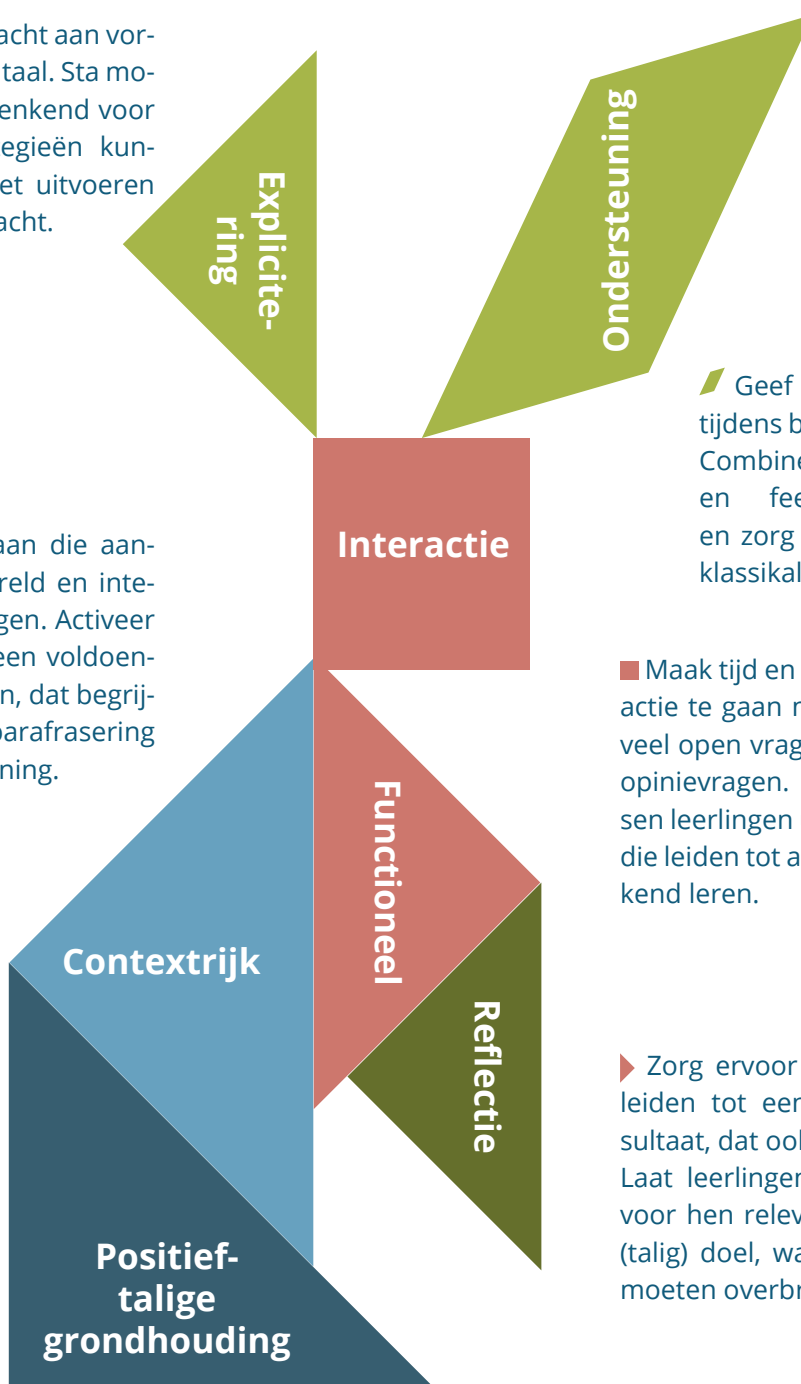
- Reflecteren vraagt heel wat taal- en denkvermogen van de leerlingen. Een effectieve manier om hen daarbij te helpen is om zelf hardop denkend voor te doen (zie bouwsteen '[Sta model](#)') hoe jij zelf reflecteert naar aanleiding van een luistertekst. Ook ondersteuning met visuele en andere hulpmiddelen, hulpzinnen of gebruik van de thuistaal kunnen leerlingen met een beperkte taalvaardigheid helpen om toch te reflecteren.

7 principes voor taalkrachtig onderwijs

◀ Geef expliciet aandacht aan vormelijke aspecten van taal. Sta model en doe hardop denkend voor hoe leerlingen strategieën kunnen toepassen bij het uitvoeren van een (talige) opdracht.

◀ Bied opdrachten aan die aansluiten bij de leefwereld en interesses van de leerlingen. Activeer voorkennis en bied een voldoende rijk taalaanbod aan, dat begrijpelijk wordt door parafrasering en visuele ondersteuning.

▶ Creëer een veilige én uitdagende oefencontext waarbinnen leerlingen zin én durf voor taalleren ontwikkelen, waarbinnen fouten maken kan én mag en waarbinnen leerlingen al hun hulpbronnen kunnen inzetten, zoals hun meertalig repertoire.

◀ Geef feedback op taaluitingen tijdens betekenisvolle activiteiten. Combineer feedback, feed-up en feed forward. Differentieer en zorg voor individuele én voor klassikale ondersteuning.

■ Maak tijd en ruimte om in interactie te gaan met leerlingen. Stel veel open vragen, denkvragen en opinie vragen. Lok interactie tussen leerlingen uit via werkvormen die leiden tot actief en samenwerkend leren.

▶ Zorg ervoor dat je (taal)lessen leiden tot een concreet eindresultaat, dat ook niet-talig kan zijn. Laat leerlingen werken aan een voor hen relevant en interessant (talig) doel, waarbij ze een kloof moeten overbruggen.

◀ Maak ruimte om samen met de leerlingen te reflecteren over hun eigen taalcompetentie. Expliciteer de talige leer- en lesdoelen zodat de leerlingen zich daarvan bewust zijn tijdens de lessen.

Complexiteit van luistertaken

Je kunt deze kijkwijzer gebruiken om taken vooraf in te schalen op moeilijkheidsgraad.

Je kunt deze kijkwijzer ook gebruiken als differentiatie-instrument. Bijvoorbeeld: geef zwakkere luisteraars een taak met meer luisterbeurten of visuele ondersteuning; geef sterkere luisteraars meer spontane input zonder voorbereiding.

De dimensies worden het best gecombineerd. Bijvoorbeeld: een taak met weinig input maar een onbekend publiek kan nog steeds uitdagend zijn.

Reflecteer ook samen met je leerlingen: 'Wat maakte deze taak makkelijk of moeilijk?'

toegankelijker

meer uitdaging

Informatie: verwerkingsniveau

kopiërend/beschrijvend (duidelijke globale info of antwoorden geven op gesloten vragen)

evaluerend/metatekstueel/interpersoonlijk; open vragen beantwoorden, verbanden leggen

Type input (luistertekst)

gescript (m.a.w. vooraf bedacht en uitgeschreven), duidelijk gearticuleerd, traag tempo, visuele ondersteuning, voorspelbare structuur, weinig of geen ruis

spontaan gesproken tekst, dialect/spreektaal, overlappende sprekers, geen visuele ondersteuning, onvoorspelbare structuur

Hoeveelheid informatie

weinig – korte fragmenten – beperkte info

veel – langere fragmenten – meerdere informatielagen

Luisterdoel

gericht luisteren naar concrete details

globaal luisteren, interpreteren van gevoelens of standpunten

Vertrouwdheid met vraagtype

gekende vraagtypes, gesloten vragen met één correct antwoord

onbekende of gemengde vraagtypes, open vragen met meerdere interpretaties

Aantal luisterbeurten / controle

meerdere luisterbeurten mogelijk, leerling kan pauzeren, herhalen

één luisterbeurt, geen pauzemogelijkheid

Tijd

geen tijdsdruk, ruime verwerkingstijd, vooraf plannen mogelijk

tijdsdruk, beperkte verwerkingstijd, weinig voorbereiding

Modaliteit (hoe antwoorden)

niet-talige reactie of schriftelijke reproductie

talige reactie of samenvatting, schriftelijk én mondeling

Interactieniveau

enkel receptief luisteren (bv. naar audiofragment)

talige reactie of samenvatting, schriftelijk én mondeling

Ondersteuning tijdens luisteren

veel ondersteuning: (visuele) hulpmiddelen, woordenschat vooraf, vragen vooraf...

weinig of geen ondersteuning: geen (visuele) hulpmiddelen, zelf vragen formuleren of inferenties maken...

4	Interactief 	• Voorzie je tijd en ruimte om in interactie te gaan met leerlingen? Geef je voldoende input tijdens interacties met leerlingen? • Stel je veel open vragen, denkvragen en opinievragen tijdens luisteropdrachten? • Voorzie je momenten waarop de leerlingen feedback geven op elkaars luisteropdrachten?	☐ ☐ ☐
5	Ondersteuning 	• Zorgt jouw feedback ervoor dat ze beter gaan luisteren? Combineer je daarbij feedback, feed-up en feedforward? • Differentieer je, zodat de leerlingen de kloof kunnen overbruggen tussen hun niveau en dat van de les? Kunnen leerlingen bijvoorbeeld luisterschema's gebruiken of zelf het fragment stopzetten, terugspoelen...? • Zorg je voor zowel individuele als klassikale ondersteuning tijdens het luisterproces?	☐ ☐ ☐
6	Explicitering 	• Besteed je tijdens het luisteren expliciet aandacht aan strategieën en vormelijke aspecten van taal? • Model je hoe leerlingen (verder) aan de slag kunnen gaan met een luisteropdracht? • Krijgen leerlingen meerdere kansen om hun luistervaardigheid op te bouwen binnen een taal of thema? Werk je voldoende cyclisch aan luisteren in de loop van het schooljaar?	☐ ☐ ☐
7	Reflectie 	• Maak je voldoende ruimte om samen met de leerlingen te reflecteren, zowel voor, tijdens als na het luisteren? • Reflecteren leerlingen over hun eigen luisteren? Over elkaars luisterproces? • Zijn jouw instructie en ondersteuning gericht op de lesdoelen met betrekking tot luisteren? Zijn de leerlingen zich bewust van de lesdoelen?	☐ ☐ ☐

Bronnen

- Brownell, J. (2012). *Listening: Attitudes, principles, and skills*. Pearson.
- Cain, K., & Oakhill, J. (2007). *Children's comprehension problems in oral and written language*. Psychology Press.
- Chang, L.-C. (Lucien). (2023). The effects of repeated listening on second language incidental vocabulary acquisition. Gepresenteerd op: *British Association for Applied Linguistics – Vocabulary Special Interest Group (BAAL VOCAB SIG) 2023 Conference*, Nottingham, UK.
- Colognesi, R. (2021). *Mondelinge taalvaardigheid: luisteren, spreken en gesprekken*. NRO.
- Cummins, J. (2000). *Language, power and pedagogy: Bilingual children in the crossfire*. Multilingual Matters.
- Dalton-Puffer, C. (2013). A construct of cognitive discourse functions for conceptualising content-language integration in CLIL and multilingual education. *European Journal of Applied Linguistics*, 1(2), 216–253. <https://doi.org/10.1515/eu-jal-2013-0011>
- De Keyser, N. (2007). *Didactiek Nederlands als tweede taal: Een praktijkgerichte benadering*. Acco.
- De Latter, E., & De Maesschaelck, K. (2016). *Coöperatief leren in beeld*. Geraadpleegd op 27 november 2023, van <https://cooperatieflerenolo.weebly.com>
- Early Years Blog. (2020, januari 17). *Hoe stimuleer je het begrijpend luisteren al bij jonge kinderen?* Geraadpleegd van <https://earlyyearsblog.nl/2020/01/17/hoe-stimuleer-je-het-begrijpend-luisteren-al-bij-jonge-kinderen/>
- Elbers, E. (2019). *Leren in klasse-interactie. Waar gaat het ook alweer om?* Universiteit Utrecht. Geraadpleegd op 27 november 2023, van <https://www.slo.nl/zoeken/@6569/leren-klasse/>
- Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford University Press.
- Field, J. (2008). *Listening in the language classroom*. Cambridge University Press.
- Frederix, S. (2018). *Iedereen bij de les met coöperatieve leerstrategieën*. Klasse. Geraadpleegd op 27 november 2023, van <https://www.klasse.be/131998/coöperatieve-leerstrategieën>
- Gibbons, P. (2002). *Scaffolding language, scaffolding learning*. Heinemann.
- Goh, C. C. M., & Vandergrift, L. (2012). *Teaching and learning second language listening: Metacognition in action*. Routledge.
- Hajer, M., & Meestringa, T. (2009). *Taalgericht vakonderwijs*. Bazalt.
- Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81–112.
- Hirsch, E. D. (1987). *Cultural literacy: What every American needs to know*. Houghton Mifflin.
- Kerpel, A. (2017). *Coöperatieve leerstrategieën*. Geraadpleegd op 27 november 2023, van <https://wij-leren.nl/cooperatief-leren-Kagan.php>
- Klasse. (2024, mei 27). *Luisteren moet je leren: 5 fases van een slimme luisteropdracht*. Geraadpleegd van <https://www.klasse.be/715400/luisteren-moet-je-leren-5-fases-van-een-slimme-luisteropdracht/>
- Kleuteruniversiteit. (2023, juli). *Begrijpend luisteren bij kleuters + gratis download*. Geraadpleegd van <https://kleuteruniversiteit.nl/2023/07/begrijpend-luisteren-bij-kleuters-gratis-download/>
- KU Leuven. (2023). *ELFIE-principes – Impulsproject Begrijpend Lezen*. Geraadpleegd van <https://www.elfie.be>
- Loman, J. (2014). *Nieuwsbrief 20: Woordenschatonderwijs*. Geraadpleegd op 1 mei 2025, van http://cteno.be/assets/downloads/cteno/nieuwsbrief/20/nieuwsbrief_20_woordenschatonderwijs.pdf

- Nation, I. S. P. (2001). *Learning vocabulary in another language*. Cambridge University Press.
- Nation, I. S. P., & Webb, S. (2011). *Researching and analyzing vocabulary*. Heinle Cengage Learning.
- Nederlandse Taalunie. (2022). [Rijketeksten.org](https://www.rijketeksten.org): Voorbeelden van rijke teksten voor het onderwijs. Geraadpleegd op 28 april 2025, van <https://www.rijketeksten.org/home>
- Norris, J. M., Brown, J. D., Hudson, T., & Yoshioka, J. (1998). *Designing second language performance assessments*. National Foreign Language Resource Center, University of Hawai'i at Mānoa.
- Nunan, D. (2002). Listening in language learning. In J. C. Richards & W. A. Renandya (Eds.), *Methodology in language teaching* (pp. 238–241). Cambridge University Press.
- Onderwijs van Morgen. (2022, maart 15). *Een grotere rol voor begrijpend luisteren in het taalonderwijs*. Geraadpleegd van <https://www.onderwijsvanmorgen.nl/een-grotere-rol-voor-begrijpend-luisteren-in-het-taalonderwijs-leraar-en-audio-educatiespecialist-tjeerd-vertelt-je-waarom/>
- Paivio, A. (1986). *Mental representations: A dual coding approach*. Oxford University Press.
- Paternoster, T., De Vries, R., & Van Laere, M. (2020). *Zo wordt je diverse klas een krachtige taalleeromgeving*. Klasse. Geraadpleegd op 27 november 2023, van <https://www.klasse.be/zo-wordt-je-diverse-klas-een-krachtige-taalleeromgeving>
- Robinson, P. (2001). Task complexity, task difficulty, and task production: Exploring interactions in a componential framework. *Applied Linguistics*, 22(1), 27–57. <https://doi.org/10.1093/applin/22.1.27>
- Robinson, P. (2007). Task complexity, theory of mind, and intentional reasoning: Effects on L2 speech production, interaction, uptake and perceptions of task difficulty. *IRAL – International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 45(3), 193–213. <https://doi.org/10.1515/IRAL.2007.009>
- Rost, M. (2011). *Teaching and researching listening* (2nd ed.). Pearson Education.
- Scheltinga, F. (2022). *Mondelinge taalvaardigheid: luisteren, spreken en gesprekken*. NRO.
- Schiepers, M., Versteden, P., Loman, J., Callebaut, I., Froyen, B., Hebbrecht, J., Imberechts, H., Moonen, E., Ringoet, E., Schutjes, E., Timmermans, S., T'Sas, J., Van Bergen, T., Vanherf, A., van Houtven, T., & Vansteelandt, I. (2020). *Volop taal: Didactiek Nederlands voor de lagere school*. OWL Press.
- Schiepers, M., Willems, K., Verhelst, L., Versteden, P., Delarue, S., Rijckaert, H., Axters, B., Bollaert, T., Ghesquière, L., & Van Nieuwenhove, M. (2022). *Voluit taal: Didactiek Nederlands voor de eerste en tweede graad van het secundair onderwijs*. Owl Press.
- SLO. (2024). *Rijke teksten en wereldoriëntatie*. Geraadpleegd van <https://www.slo.nl/thema/meer/samenhang-pri-mair-onderwijs/taal-samenhang/rijke-teksten/>
- Van den Branden, K. (2000). Strategisch en interactief onderwijs in begrijpend luisteren. *Tijdschrift voor nascholing en onderzoek van het katholiek onderwijs in Vlaanderen*, 21(3), 47–58.
- Van den Branden, K., & Declercq, B. (2000). *Van horen en zeggen: Luistervaardigheid in het vreemdetalenonderwijs*. Acco.
- Vandergrift, L. (2004). Listening to learn or learning to listen? *Annual Review of Applied Linguistics*, 24, 3–25. <https://doi.org/10.1017/S0267190504000017>
- Vandergrift, L., & Goh, C. C. M. (2012). *Teaching and learning second language listening: Metacognition in action*. Routledge.
- Verhallen, M., & Walther, L. (2015). *Taalontwikkeland lesgeven*. CPS Uitgeverij.
- Verhallen, M., & Walther, L. (2019). *Taalbewust lesgeven: Doelgericht werken aan taal in elke les*. ThiemeMeulenhoff.
- Weir, C. J. (2005). *Language testing and validation: An evidence-based approach*. Palgrave Macmillan.
- [Wij-leren.nl](https://wij-leren.nl). (2024). *Effectieve instructie en begeleiding bij begrijpend luisteren en lezen bij kleuters*. Geraadpleegd van <https://wij-leren.nl/instructie-begeleiding-begrijpend-luisteren-kleuters-begrijpend-lezen.php>